

Державна/наддержавна регіональна політика. Децентралізація

References

1. Oliynyk D.I. Innovative development of territorial communities in the conditions of the fourth technological revolution: priorities and prospects / D.I. Oliynyk. - K.: NISD, 2018. - 52 p. [Electronic resource]. – Available at: <https://niss.gov.ua/publikacii/analitichni-dopovidi/innovaciyniy-rozvitok-teritorialnikh-gromad-v-umovakh-chetvertoi-0>. - The name from the screen.
2. Smart specialization // Platform S3 [Electronic resource]. – Available at: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/home> - The name from the screen.
3. Smart - specialization of regional development // Ministry of Regional Development [Electronic resource]. – Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/>.- The name from the screen.
4. Smart specialization of Ukraine // Chamber of Commerce and Industry of Ukraine [Electronic resource]. – Available at: <http://cci.com.ua>

Research Advisor: **Parkhomenko Olena**, PhD in Economics, Associate Professor
Education and Research Institute «Karazin Business School»
V.N. Karazin Kharkiv National University

Верховод І.С., к.е.н., доцент

Леушина О. А., к.е.н., доцент

Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Проаналізовано основні результати реформи децентралізації та динаміку формування об'єднаних територіальних громад в Україні. Наведено перспективи розвитку процесу децентралізації як основи інституціональних перетворень.

Ключові слова: децентралізація, формування об'єднаних територіальних громад, розвиток територій, бюджетні відносини.

Проблема дослідження та її актуальність. Регулювання розвитку регіонів в Україні здійснюється за допомогою низки інструментів, які впродовж часу свого використання демонструють різний ступінь результативності. Слід вказати на успішність бюджетної та податкової реформи, що значно зміцнили податковий і бюджетний потенціал громад; створення Державного фонду регіонального

Державна/наддержавна регіональна політика. Децентралізація

розвитку, який посилив спроможність громад реалізовувати конкретні проєкти з розв'язання нагальних питань місцевого розвитку. Проте такі інструменти мають точковий характер із відтермінованою можливістю отримання й оцінки результату. З 2014 року до вказаних регуляційних інструментів було долучено інший вагомий інституційний інструмент впливу на розвиток регіонів й управління ними – децентралізацію влади на рівні територіальних громад. Децентралізація розглядається і як основа реформування управління регіонами та територіальними одиницями, і як основа для розбудови місцевої демократії й поширення принципів місцевого самоврядування відповідно до європейських стандартів. Тому перспективи подальшого розвитку процесів децентралізації та її переваги для населення України є актуальним питанням сьогодення.

Предметом дослідження є процеси децентралізації влади в Україні. Метою дослідження є аналіз результатів реформи децентралізації та динаміки формування об'єднаних територіальних громад.

Методи дослідження. У дослідження було використано метод статистичного аналізу, програмно-цільовий метод.

Вихідні дані. Реалізацію державної регіональної політики неможливо розглядати окремо від питання проведення реформи адміністративно-територіального устрою, фіскальної децентралізації, розвитку і стимулювання конкурентних засад економіки, посилення ролі місцевого самоврядування. Саме тому Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [1] визначає «децентралізацію державних повноважень шляхом їх передачі на місцевий рівень з одночасною передачею відповідних фінансових ресурсів» одним із ключових інструментів державного управління регіональним розвитком, що сприяє розв'язанню проблем регіонів.

Завдяки фіскальній децентралізації регіони отримали значні фінансові ресурси, як у вигляді податків і зборів, так й інших джерел доходів. Поряд із цим, з 2014 року, впроваджуючи державну регіональну політику, Уряд України щороку збільшує обсяг державної фінансової підтримки розвитку регіонів та громад. Це підтверджує проведений аналіз бюджетних програм державного бюджету, який свідчить, що у 2019 році Уряд реалізовує 79 програм державної підтримки розвитку територій, на які передбачено понад 84 млрд грн (у 2018 році обсяг такої підтримки складав понад 66 млрд грн).

Кошти державної підтримки розвитку територій спрямовуються за різними напрямками: регіональний розвиток (в т.ч. розвиток інноваційної економіки та інвестицій, розвиток людського потенціалу, сільський розвиток, розвиток туризму, загальноукраїнська солідарність, розвиток проблемних територій, ефективне управління регіональним розвитком), розвиток дорожньої та транспортної інфраструктури, розвиток сільських територій, енергоефективність, екологічна

Державна/наддержавна регіональна політика. Децентралізація

безпека та сталий розвиток, розвиток спортивної інфраструктури, розвиток у сфері освіти, розвиток у сфері культури, розвиток у сфері охорони здоров'я, розвиток інфраструктури адміністративних послуг (ЦНАПи), розвиток інфраструктури (соціальне забезпечення) тощо. Всі ці фінансові ресурси держава спрямовує на місцевий рівень, щоб створити умови для динамічного і збалансованого розвитку територій.

Центральні органи виконавчої влади є головними розпорядниками і відповідальними виконавцями бюджетних програм, бенефіціарами яких є регіони, зокрема, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Важливо, щоб представники місцевої влади активно залучали кошти державної підтримки та, поєднуючи їх з власними ресурсами, спрямовували на реалізацію регіональних і місцевих стратегій розвитку, втілювали проекти інфраструктури, які стимулюють «точки зростання», підтримують впровадження інновацій, розвиток нового виробництва, малого та середнього бізнесу.

Також місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть використати надані державою можливості, щоб залучити кошти для підтримки розвитку сільських територій, забезпечити фінансову підтримку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, залучити інвестиції для розвитку секторів економіки, розвитку соціально-культурної сфери тощо. Саме поєднуючи всі можливості співпраці між державною владою, місцевим самоврядуванням, бізнесом та громадянським суспільством для виконання завдань визначених у стратегіях, можна досягти сталого розвитку регіонів та громад, підвищити якість життя людей незалежно від місця проживання.

Результати дослідження. Мета реформи децентралізації – забезпечити комфортне середовище для життя людини в Україні шляхом побудови ефективної системи урядування на місцевому рівні. Головне – не скільки громад об'єдналися, як змінилися місцеві бюджети та якими будуть райони, а те, наскільки ближчими і якіснішими стали послуги та інфраструктура. В Україні вже створене законодавче підґрунтя для фінансової децентралізації, для об'єднання і приєднання громад, для їхнього співробітництва. Також громади мають значну фінансову підтримку для розвитку інфраструктури та послуг з державного бюджету.

Слід зазначити, що найбільшої нормативно-правової розробленості та найефективнішої реалізації набула складова децентралізації у сфері бюджетних відносин, яка полягає, зокрема, у зміцненні дохідної спроможності територіальних громад. Вона створювала підґрунтя для наступних етапів децентралізації, оскільки з початку реформування у 2015 році стосувалася всіх (а не тільки об'єднаних) територіальних громад.

Реформа міжбюджетних відносин у контексті реформи децентралізації – це стимулювання місцевих громад ефективніше наповнювати свої бюджети,

Державна/наддержавна регіональна політика. Децентралізація

переходити на самозабезпечення та ретельно планувати свої видатки. Починаючи з 2015 року джерела наповнення місцевих бюджетів було розширено шляхом передання з державного до місцевих бюджетів низки податків, зборів і неподаткових платежів. Такі зміни привели до зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів.

Найвагомішим результатом бюджетної децентралізації є зростання частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів з 2,5 % у 2012–2014 рр. до 30 % – у 2018 році, в основному завдяки переданню окремих податків і зборів до місцевих бюджетів. У 2018 році обсяг місцевих бюджетів уперше перевищив обсяг державного бюджету й становив 52 % консолідованого бюджету України. Для порівняння: у 2014 році ця частка становила 42 %. Стандарт співвідношення доходів державного та місцевих бюджетів більшості країн ЄС – 50:50 – може вважатися досягнутим. Через місцеві бюджети в Україні перерозподіляється понад 15 % ВВП [1, С. 18].

Частка власних доходів місцевих бюджетів (загальний фонд) у ВВП у 2018 році становила 7,1 % (у 2014 році – 5,1 %), у 2019 році становитиме 6,8 % (прогноз), а самі власні доходи місцевих бюджетів зросли з 68,6 млрд грн у 2014 році до 234,1 млрд – у 2018-му, за прогнозом на 2019 рік – 267 млрд грн. Власні доходи на одного мешканця зросли з 203,4 грн у 2016 році до 415,4 грн – у 2018-му (+31,5 %), а за прогнозом на 2019 рік становитимуть 503,9 грн (+23,1 %) [2].

Процес формування ОТГ можна назвати динамічним: станом на 2015 рік в Україні було сформовано 159 ОТГ; станом на 2016-й – 366; на 2017-й – 665; а станом на березень 2019-го – вже 884 об'єднані громади – з 1285 ОТГ, які додано до наявних перспективних планів, разом із 78 ОТГ, що станом на березень 2019 року очікували на рішення ЦВК щодо проведення своїх перших виборів і формалізації свого статусу об'єднаних територіальних громад. Зазначені 884 ОТГ об'єднали 4110 місцевих рад. До їх складу ввійшло 24 міста обласного значення, до яких приєдналося 59 навколишніх громад, а також 37 ОТГ, до яких приєдналася 71 територіальна громада.

Станом на квітень 2019 року територія сформованих ОТГ становить більш ніж третину (38,5 %) загальної площі України. У таких громадах проживає понад 9,1 млн людей (що становить 25,7 % загального населення України). Загалом у спроможних громадах, якими є ОТГ та міста обласного значення, проживає майже 70 % населення держави. Середня кількість територіальних громад, що об'єдналися в одну ОТГ, становить 4,6, а середня чисельність населення однієї ОТГ – 10 284 особи.

Власна імплікація отриманих результатів дослідження. Глобальним завданням на найближчий рік стане зміна адміністративно-територіального устрою на рівні громад і районів, який зараз не забезпечує належної територіальної основи для діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. До чергових

Державна/наддержавна регіональна політика. Децентралізація

місцевих виборів, що пройдуть у 2020 році, потрібно сформувати по усій країні спроможні громади і райони. Планується, що з 2021 року громад буде 1300, а районів – біля 100.

Отже, децентралізація створила підґрунтя для укорінення кардинальних інституційних перетворень, підвищення якості життя громадян і має велике значення для продовження секторальних реформ. Завдяки новій системи розподілу владних повноважень між центральними і місцевими органами влади в Україні сьогодні фактично формується нова система відносин між гілками влади та новий баланс стримувань і противаг.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
2. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіт. доп. / [Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2019. – 192 с.
3. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 12 березня 2019 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/389/10.03.2019.pdf

Громоздов В. В., аспірант кафедри регіоналістики і туризму
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ ТА МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ: АДАПТАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто поняття збалансованого розвитку регіону та окреслено методологічні передумови й принципи експертного визначення системи пріоритетів збалансованого розвитку регіону, категорій політики та індикаторів оцінювання сталого розвитку на регіональному та місцевому рівнях.

Проаналізовано технологію визначення національних і обласних пріоритетів сталого розвитку в Україні в процесі проведення консультацій у 2016 році з питань адаптації Цілей сталого розвитку ООН та ЄС в Україні. Зроблене порівняння визначених експертами (2013-2016 р.р.) пріоритетів сталого розвитку на національному та обласних рівнях.